

POLITIČNO PREDSTAVNIŠTVO

- je koncept, ki je precej bolj sporen na ravni vsakdanje politike kot na ravni politične teorije
- poznamo tri vrste sporov:
  1. Kdo naj bo predstavljen?
Ali naj bo predstavljen nek gospodarski ali družbeni interes?
Drugi del spora: Kdo naj ima volilni pravico (polnoletni državljani ali samo moški ali samo ženske)
  2. Kako naj izberemo predstavnike?
Naj bodo izvoljeni ali imenovani?
Če so izvoljeni, kako naj bodo izvoljeni – po večinskem ali proporcionalnem sistemu?
  3. Kako naj se izvoljeni predstavniki ravnaajo?
Ali naj upoštevajo želje volivcev?
Naj bodo neodvisni in delujejo po javnem interesu?

Prva dva spora sta rešljiva tako, da se volilna pravica podeli vsem polnoletnim državljanom in da se predstavniki volijo in ne imenujejo.

Tretji spor nima enotnega odgovora.

Obstajajo 4 temeljne vrste uporabe pojma predstavništvo

- prve tri imajo politično in nepolitično konotacijo, četrti pa samo politično
  1. delegirano predstavništvo
    - nastane pri uporabi pojma za opis osebe, ki ji je priznana dolžnost obrambe ali pospeševanja interesov (tistih, ki jih je opredelil pooblastitelj)
    - predstavniki so veleposlaniki, odvetniki, trgovski zastopniki..
    - v sodobnih političnih sistemih je to predstavništvo značilno ta lobije
    - predstavnik ne deluje natančno tako kot bi ravnal pooblastitelj sam, mora pa izpolniti cilje, ki jih je določil pooblastitelj
  2. mikrokozmično
    - se nanaša na fizične podrobnosti med predstavniki in predstavljenimi
    - uporablja se v javnomnenjskih raziskavah, v katerih je uporabljen reprezentativni vzorec
  3. simbolično
    - gre za predmet, znak, simbol, ki je opisan kot reprezentativen za neko družbo na simboličen način
    - pomembno zlasti za politično mobilizacijo znotraj družbe
  4. politično
    - se nanaša na položaj izvoljenih članov predstavniškega telesa v sodobni demokratični državi
    - člani takih predstavniških teles so predstavniki zato, ker so izbrani po posebnem postopku, ki jim omogoča, da zasedejo položaj predstavnika ljudstva

HOBBS

- po njem je politično predstavništvo proces avtorizacije oz. pooblaščenja
- člani parlamenta v sodobnih državah niso delegati ljudstva, zato jih ljudstvo ne more odpoklicati, zamenjajo jih lahko le na volitvah
- člani parlamenta so zato legalni uradni predstavniki ljudstva, dokler se ne zgodi:
  - a. smrt
  - b. izgubijo volitve
  - c. odstopijo
- zato pravimo, da imajo sodobni predstavniki **REPREZENTATIVEN** ali **SVOBODNI MANDAT** (predstavniki v pravem smisli niso odvisni od navodil svoje volilne baze, politično gledano pa so vezani na navodila volivcev)
- nasprotje reprezentativnemu mandatu je **IMPERATIVNI** ali **VEZANI MANDAT** (v Slo od 1990) – poslanec je strogo vezan na navodila svoje volilne baze in je lahko kadarkoli odpoklican
- politično predstavništvo temelji na 4. načelih
  1. predstavnike izvolijo vladani
    - ni mogoče govoriti o predstavništvu, če tisti, ki vladajo niso voljeni s strani vladanih
  2. načelo distribucije
    - volitve ne odpravljajo razlik v položaju in funkciji med ljudstvo, in oblastjo
    - ne vzpostavlja identitete med ljudstvom in oblastjo
  3. predstavniki obdržijo vsaj delno neodvisnost od preferenc volilnega sistema
    - zavračanje dveh temeljnih praks, ki omejujeta avtonomijo političnih predstavnikov. Ti praksi sta imperativni mandat in odpoklic poslanca
  4. zahteva svobodo izražanj političnih mnenj volivcev
    - gre za pravico vladanih, da svobodno izoblikujejo in izrazijo politična mnenja kadarkoli, tudi izven volitev in tudi če se politična mnenja ne ujemajo z razmerji politične oblasti

Razvoj politične predstavništva

- vzrok nastanka je v nezmožnosti, da bi ljudstvo neposredno odločalo o vseh javnih zadevah
- nastane v 13. stoletju v stanskih skupščinah, ki so jih občasno sklicevali takratni evropski vladarji
- takratno predstavništvo je bilo utemeljeno na kolektivni volji in urejeno z normami zasebnega prava, temeljna sestavina je bil **IMPERATIVNI MANDAT**
- reprezentativni mandat pojavi šele v 17. stoletju v današnji VB, skupaj z njim pa se pojavi tudi večja neodvisnost predstavnikov → temu prvemu obdobju rečemo **PARLAMENTARNA VLADAVINA** in traja do 2. polovice 19. stoletja
- v 19. stoletju se ideja političnega predstavništva začne povezovati z idejo demokracije, s splošno volilno pravico
- pojav množičnih strank, ki prvič objavljajo tudi politične programe
- razdalje med predstavniki in vladanimi se zmanjša, začne se novo obdobje političnega predstavništva – **STRANKARSKA VLADAVINA** → državljani ne volijo več nekoga, ki ga osebno poznajo, ampak stranko oz. njen program

- značilnost strankarske vladavine je volilna stabilnost
- množične stranke so utemeljene na razredni delitvi, izvoljeni predstavniki pa so vezani s strankarsko disciplino, prevladuje predvsem skupinska identiteta politične stranke
- po letu 1970 pride do premika od strankarskega do JAVNEGA TRIBUNALA
- značilna personalizacija volilne izbire; volivci glasujejo za osebe ne za politične stranke, pomembna postane osebnost kandidata
- volilna kampanja in volitve se osredotočijo na voditelja politične stranke, predstavniki so izvoljeni na podlagi imidža
- drugačni splošni okvirji volilne izbire, volivci se mobilizirajo glede na odnos do nasprotnikov in glede na zaznavne razlike med političnimi strankami
- pojav treh novih protagonistov: množični mediji (radio, tv, internet), ki omogočajo neposredno komunikacijo volivcev in kandidatov –
- manj pomembne so predvolilne obljube, javnomnenjske ankete,
- nestalni volivec – volivci nihajo, so neodločeni, kar spodbuja politike, da predstavijo svoje predloge vedno znova in to neposredno publiki → s tem se oblikuje struktura, ki jo označuje javni tribunal: *na eni strani je oder s kandidati, na drugi strani publika (volivci)*

Slovenija

Slovenska nova ustava iz leta 1991 je uvedla sistem političnega predstavništva, ki temelji na suverenosti.

- vpeljala je reprezentativni mandat, kar je razvidno iz člena ustave – poslanci so predstavniki celotnega ljudstva in niso vezani na nobena navodila.

Ustava je prepovedala pravno vezanost poslancev na navodila, prepoveduje tudi možnost odpoklica poslancev kot enega od elementov imperativnega mandata.

- praksi – poslanec je v resnici vezan na politično stranko in volivce., sankcija v primeru nespoštovanja pa je neizvolitev na naslednjih volitvah

V državnem zboru imajo tudi po dva poslanca manjšinske narodne skupnosti

- ustava zanju ne predvideva drugačnega mandata, ker pa sta voljena na drugačni način (znotraj svoje skupnosti po večinskem načelu) in ker ustava predvideva, da noben zakon (ki se kakorkoli dotika položaja katerekoli od obeh narodnih skupnosti) ne more biti sprejet brez njunega soglasja (*značilnost imperativnega mandata*, ki pa ni pravno določena)

Mandat članov državnega sveta

- ustava ne določa ničesar, ker pa je državni svet interesno predstavniško telo, lahko ugotovimo, da imajo *imperativni mandat* – so predstavniki posameznih interesnih skupin znotraj družbe
- vezanost njihovega mandata ni pravno formalno določena, so pa dolžni na zahtevo interesne skupine, ki jo predstavljajo, poročati o svojem delu (drugi element imperativnega mandata)